

ANALYSE

Flasket op med job

3. maj 2023

J.nr. 23/05321

DOA
CSNI

Forskning¹ viser, at tilknytning til arbejdsmarkedet giver indkomst og forbedrer levevilkårene for den enkelte og deres familier. Og at forskelle i indkomst ofte kan forklares af forskelle i levevilkår under opvæksten, der igen afhænger af forældrenes indkomst.

Anden forskning² viser, at børn, der vokser op med forældre uden økonomisk råderum, har færre materielle og immaterielle ressourcer stillet til rådighed. Og når forældre ikke har mulighed for at støtte udviklingen af barnets kompetencer vil det i sidste ende gøre det svært, at bryde den sociale arv.

Tilknytning til arbejdsmarkedet er derfor potentielt vigtig for forståelsen af social mobilitet og lige muligheder for alle. Derfor ser denne generationsanalyse på, hvor meget forældres tilknytning til arbejdsmarkedet kan betyde for børnenes arbejdsmarkedstilknytning som voksne.

Hovedkonklusioner

- Jo mere forældrene arbejder i barnets mest formative år, desto mindre er risikoen for, at barnet ender uden tilknytning til arbejdsmarkedet som voksen.
- Børn, der vokser op med forældre, der ikke arbejder har dobbelt så stor risiko for selv at ende uden for arbejdsmarkedet end, hvis de voksede op med forældre med stærk tilknytning til arbejdsmarkedet.
- Den positive sammenhæng mellem forældrenes og børnenes tilknytning til arbejdsmarkedet gælder uanset, om forældrene har en kort eller lang uddannelse eller om forældrene bor sammen under opvæksten.

Tilknytning til arbejdsmarkedet går ofte i arv

Jo mere forældrene arbejder under opvæksten, desto mindre er risikoen for, at deres børn ender uden tilknytning til arbejdsmarkedet. Børnenes risiko for at ende uden

¹ Heckman, J. J., & Mosso, S. (2014). The economics of human development and social mobility. *Annu. Rev. Econ.*, 6(1), 689-733.

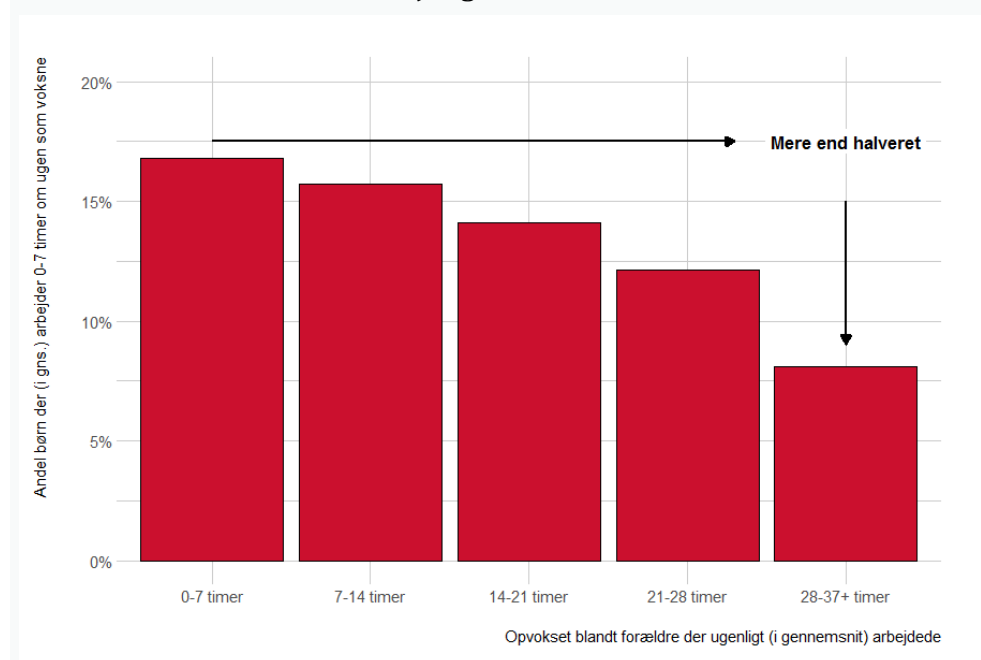
² Heckman, J. J. (2006). Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children. *Science*, 312(5782), 1900-1902.

tilknytning til arbejdsmarkedet falder, jo mere forældrene har arbejdet under børnenes opvækst, *jf. figur 1*.

Opvokser børn med forældre, som har fuld tilknytning til arbejdsmarkedet, er risikoen for at børnene ender uden tilknytning 8 pct. Opvokser børn i stedet med forældre uden tilknytning til arbejdsmarkedet, er risikoen mere end fordoblet til 17 pct.

Figur 1

Risikoen for at ende uden arbejde går ofte i arv

Anm.: Figuren viser børn uden tilknytning til arbejdsmarkedet—dem der i gennemsnit kun arbejder 0-7 timer om ugen som voksne—opdelt på, hvor meget deres forældre arbejdede under opvæksten. Havde forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet, ikke haft nogen betydning for barns tilknytning, ville andelen af børn være den samme i alle søjler.

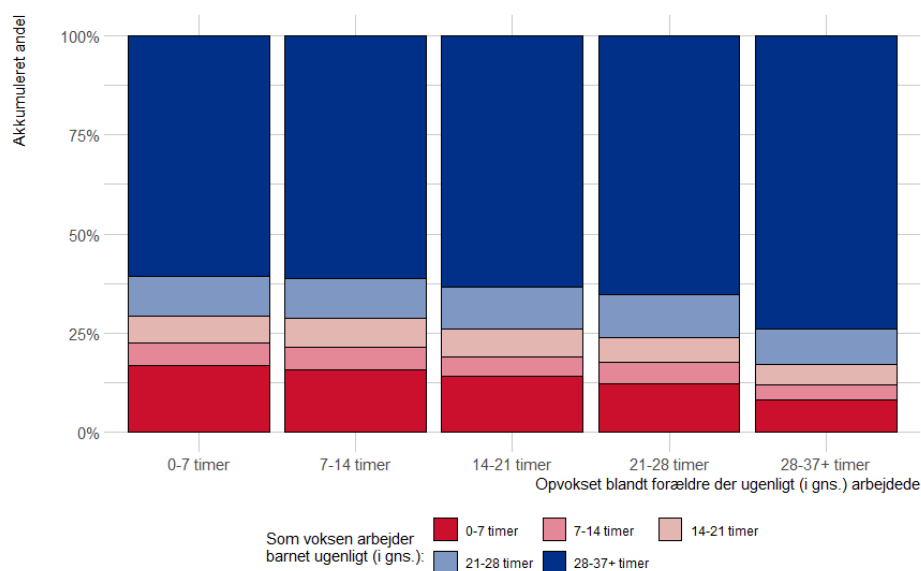
Kilde: Danmarks Statistik (BEF, IDAP).

Ses der omvendt på sandsynligheden for, at børnene får en stærk tilknytning til arbejdsmarkedet, gælder ikke overraskende samme sammenhæng. Jo mere forældrene arbejder, desto større er chancen også for, at deres børn som voksne har fuld tilknytning til arbejdsmarkedet *jf. figur 2*.

Opvokser børn med forældre, der ikke arbejdede meget, er chancen for selv at ende med fuld tilknytning til arbejdsmarkedet 61 pct. Er man derimod vokset op med forældre, der arbejdede meget, er chancen hele 74 pct. En forskel på 13 pct.-point.

Figur 2

Børn ender med at arbejde mere, når forældrene også arbejder mere

Anm.: Figuren viser det samlede billede af børnenes tilknytning til arbejdsmarkedet opdelt på, hvilken tilknytning deres forældre havde til arbejdsmarkedet. De mørke røde andele svarer til figur 1. De fem søjler summer per definition til 100% for hver gruppe.

Kilde: Danmarks Statistik (BEF, IDAP).

Andre potentielt forklarende faktorer

Andre faktorer, som forældrenes uddannelsesnivea, og om forældrene boede sammen under barnets opvækst, har vist sig også at kunne forklare social arv. Forældres uddannelsesnivea bruges ofte som indikator for familiens evner, ambitioner og holdninger.³ Når der ses på, om forældrene boede sammen under barnets opvækst skelnes der typisk imellem ”kernefamilier”, i hvilke begge biologiske forældre er til stede, og ”brudte” familier med én biologisk forældre.⁴

Selvom der i analysen tages højde for forældres uddannelse, er forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet stadig en væsentlig indikator for niveauet af deres børns tilknytning, *jf. figur 3*.

Opvokser børn med forældre, der kun har en grunduddannelsen, og ikke en højere uddannelse, er der - uafhængig af forældres tilknytning til arbejdsmarkedet - en øget risiko på 3-5 pct.-point for, at børnene ender uden tilknytning til arbejdsmarkedet. Risikoen for at børn - med forældre der kun har en grunduddannelse - ender

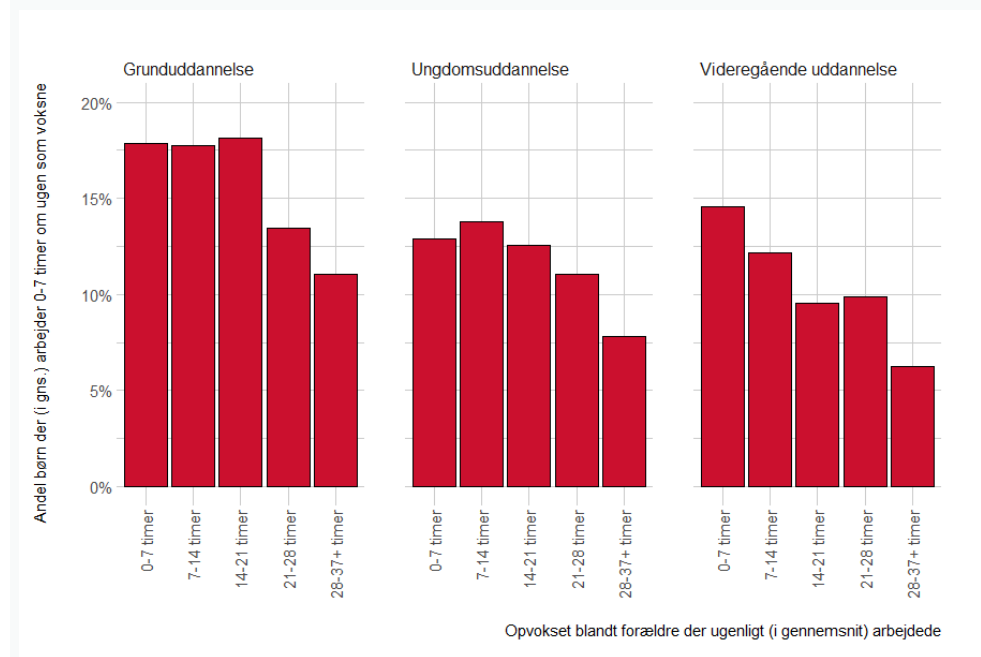
³ Heckman, J., & Landersø, R. (2022). Lessons for Americans from Denmark about inequality and social mobility. *Labour Economics*, 77, 101999.

⁴ Biblarz, T. J., Raftery, A. E., & Bucur, A. (1997). Family structure and social mobility. *Social Forces*, 75(4), 1319-1341.

uden tilknytning til arbejdsmarkedet er 7 pct.-point lavere, hvis forældrene arbejder over 21 timer om ugen.

Figur 3

Arbejdende forældre betyder noget, uagtet deres uddannelsesniveau

Anm.: Figuren viser børn uden tilknytning til arbejdsmarkedet opdelt på, deres forældres tilknytning til arbejdsmarkedet og højest fuldførte uddannelse. Forældrenes uddannelsesniveau er givet ved den forælder der har den højest fuldførte uddannelse i 2020.

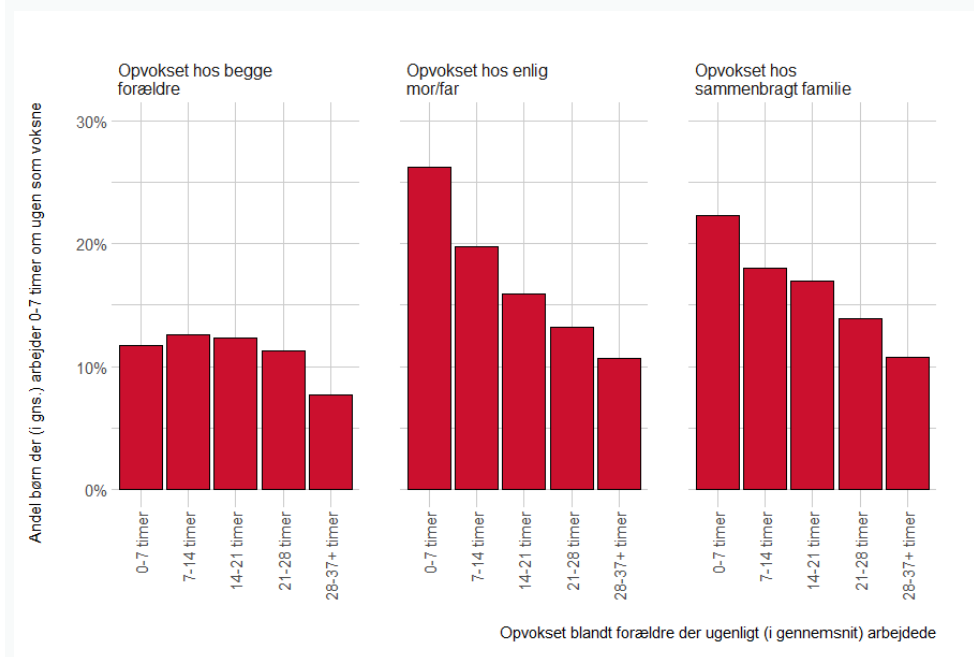
Kilde: Danmarks Statistik (BEF, IDAP, UDDA).

Hvis børn der vokser op i en kernefamilie, har forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet ikke ligeså store betydning, for børnenes risiko for at ende uden tilknytning. Men der er stadig en nogenlunde positiv sammenhæng mellem forældre og børns tilknytning til arbejdsmarkedet, *jf. figur 4*.

Hvis børn derimod vokser op i brudte familier, er risikoen for de ender uden tilknytning til arbejdsmarkedet større, og forældrenes tilknytning betyder mere. Her er risikoen for at ende uden tilknytning hele 16 pct.-point og 12 pct.-point lavere, hvis børnene er vokset op med arbejdende forældre, og ikke forældre uden tilknytning til arbejdsmarkedet.

Figur 4

Arbejdende forældre betyder mest for børn opvokset i "brudte" familier

Ann.: Figuren viser børn uden tilknytning til arbejdsmarkedet opdelt på, deres forældres tilknytning og om forældrene boede sammen under barnets opvækst. Børn der hovedparten af tiden er vokset op med mor og far tilhører gruppen "opvokset hos begge forældre". Børn der med er opvokset alene med mor eller far tilhører gruppen "opvokset hos enlig mor/far". Og "opvokset hos sammenbragt familie"-gruppen består af børn som mest bor hos mor eller far der har en ny sammenlever.

Kilde: Danmarks Statistik (BEF, IDAP, FAIN).

Konklusion

Analysen peger samlet set på en sammenhæng mellem børns tilknytning til arbejdsmarkedet som voksne, og deres forældres tilknytning under opvæksten. Jo mere forældrene arbejder i barnets mest formative år, desto mindre er risikoen for, at barnet ender uden tilknytning til arbejdsmarkedet som voksen. Og opvokser børn med forældre der ikke arbejder, og ikke med forældre med fuld tilknytning til arbejdsmarkedet, så er risikoen for, at de ender uden arbejde som voksen dobbelt så stor. Lignende positive sammenhæng findes, når der ses på chancen for, at have fuld tilknytning til arbejdsmarkedet, som voksen. Den positive sammenhæng mellem forældre og børns tilknytning til arbejdsmarkedet eksisterer også når der kontrolleres for andre potentielt forklarende faktorer, som forældrenes uddannelsesniveau og om forældrene boede sammen under barnets opvækst.

Metode

Populationen består af alle fra årgang 1975 der, i alderen 36-45 år, var bosiddende i Danmark. Kaldet "børnene".

Børnenes "forældre" er defineret ved de juridiske forældre samt i barnets formative år—alderen 5-14 år. Hvis eksempelvis barnet det mest af tiden bor med moderen, og moderens nye partner, så er moderen alene defineret som forældre. Børn der det meste af tiden er anbragt uden for hjemmet er ekskluderet.

Som udgangspunkt skal det være muligt for forældre at arbejde. Derfor ekskluderes alle forældre der ikke er en del af arbejdsstyrken i barnets formative år. Forældre kan derfor ikke være efterlønsmodtagere, pensionister, uddannelsessøgende, mv. i den periode.

Løntimer bruges til at vurdere "tilknytning til arbejdsmarkedet". Børnenes løntimer er baseret på indberetninger i eIndkomst for perioden 2011-2020. Forældrenes løntimer er beregnet ud fra ATP-indbetalinger for perioden 1980-1989. Forælderen der arbejder mest betragtes som normsætter. Børn og forældre der udøver selvstændigt erhverv ekskluderes.

Populationen ender med at bestå af 59.996 børn. 5.434 børn opvoksede blandt forældre der i gennemsnit arbejdede 0-7 timer om uge, 3.686 blandt forældre der arbejdede 7-14 timer, 4.413 blandt forældre der arbejdede 14-21 timer, 6.773 blandt forældre der arbejdede 21-28 timer, og 39.690 børn opvoksede blandt forældre der i gennemsnit arbejdede 28-37+ timer om ugen.

Analysen ser på umiddelbare sammenhæng mellem forældrenes løntimer og børnenes løntimer. Resultaterne er derfor "deskriptive" og ikke "årsagssammenhæng". En forskel på børn på tværs af forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet betyder ikke nødvendigvis, at flere løntimer til forældrene, automatisk øger børnenes tilknytning til arbejdsmarkedet. Når der er sammenfald mellem forældrenes løntimer og børnenes løntimer, kan det også skyldes andre vigtige forhold, der påvirker begge, hvilket gør det svært at gennemskue den selvstændige effekt af forældrenes løntimer på børnenes løntimer.

Man skal være påpasselig med at se på forældre i dag og forvente, at analysens resultater gør sig gældende for deres børn. Forældre i dag oplever nemlig det andet arbejdsmarkedet og ydelsessystem, end forældre gjorde for 40 år siden. I 1980 havde man fx som dagpengemodtager i princippet "uendelige" dagpenge, fordi man, når man havde været i aktivering, havde genoptjent sin dagpengeret. Hvorimod i 2020 havde man kun ret til 2 års dagpenge.